

Workshop Suicidepreventie: wat is jouw rol als jeugdwerker?

CGG Passant

Nathalie Fonseca Gonzalez

nathalie.fonsecagonzalez@passant.be

Leysa Groenendijk

leysa.groenendijk@passant.be

Aanbod CGG-SP

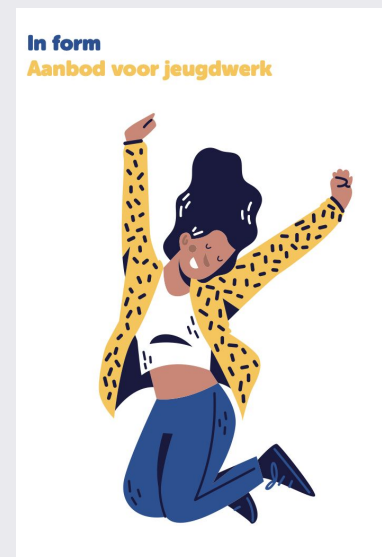
- Vorming op maat, open aanbod
- Coaching suïcidepreventiebeleid
- Consult en advies
- Netwerking
- Ondersteuning acties kwetsbare doelgroepen: suïcidepogers, nabestaanden

Suicidepreventiewerking

Fiches zelfdoding in het jeugdwerk

<https://www.zelfmoord1813.be/publicaties/zelfdoding-in-het-jeugdwerk-infiches-ter-preventie>

Plukboek: aanbod voor jeugdwerk

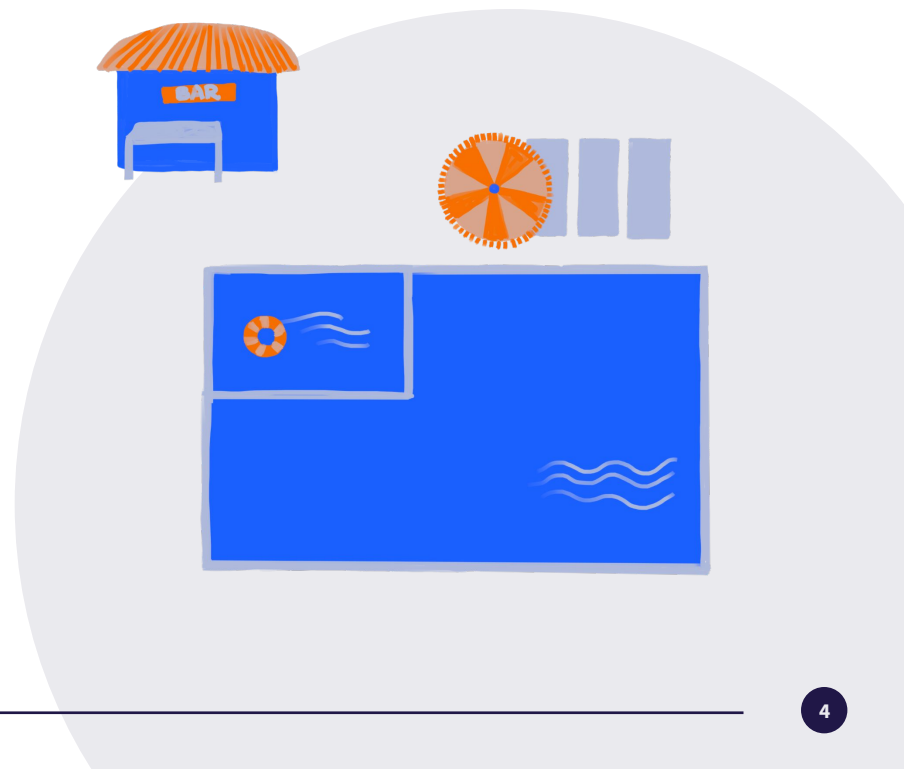

Check-in

Even naar het zwembad

Hoe comfortabel beweeg jij je binnen het thema suïcidepreventie?

- Naam
- Functie
- Wat heb je vandaag al gedaan om zorg te dragen voor jezelf?

Programma

- Suïcidaliteit begrijpen
- Suïcidaliteit herkennen
- Suïcidaliteit bespreken
- Samen hulp zoeken
- Zelfzorg
- Afronding

Energizer: over de streep

Loop over de streep als...

Suïcidaliteit begrijpen

Definities (WHO)

Zelfmoord = Zelfdoding = Suicide

- Is een daad met dodelijke afloop
- Gesteld door de betrokken persoon zelf
- Met de wetenschap of verwachting van de dodelijke afloop
- Doel = gewenste veranderingen bewerkstelligen

Suicidepoging

- Niet-habitueel gedrag zonder dodelijke afloop
- Zichzelf verwonden of het innemen van een zodanige hoeveelheid van een bepaalde stof dat de therapeutische norm is overschreden
- Opzettelijk en weloverwogen uitgevoerd
- Doel: gewenste veranderingen bewerkstelligen

Suïcidale ideatie

- Het actief denken aan of overwegen van suicide of suicidepoging als gedrag om ervaren problemen te verminderen of op te lossen

Definities (WHO)

Waarin verschilt suïcidaal gedrag van **automutilatie**?

- Intentie
- Habitueel karakter

Maar:

- Risicofactor voor suïcidaal gedrag
- Co-morbiditeit

Opzettelijk zelfverwondend gedrag (ZVG), zoals krassen, branden en snijden, wordt gedefinieerd als “sociaal onaanvaardbaar gedrag waarbij een persoon zichzelf opzettelijk en op een directe manier fysiek letsel toebrengt zonder de intentie zichzelf van het leven te benemen” (Claes, 2004, p.223).

Cijfers

Van de WHO

Wereld

- Elke 40 seconden een zelfdoding
- Elke 3 seconden een zelfmoordpoging

België

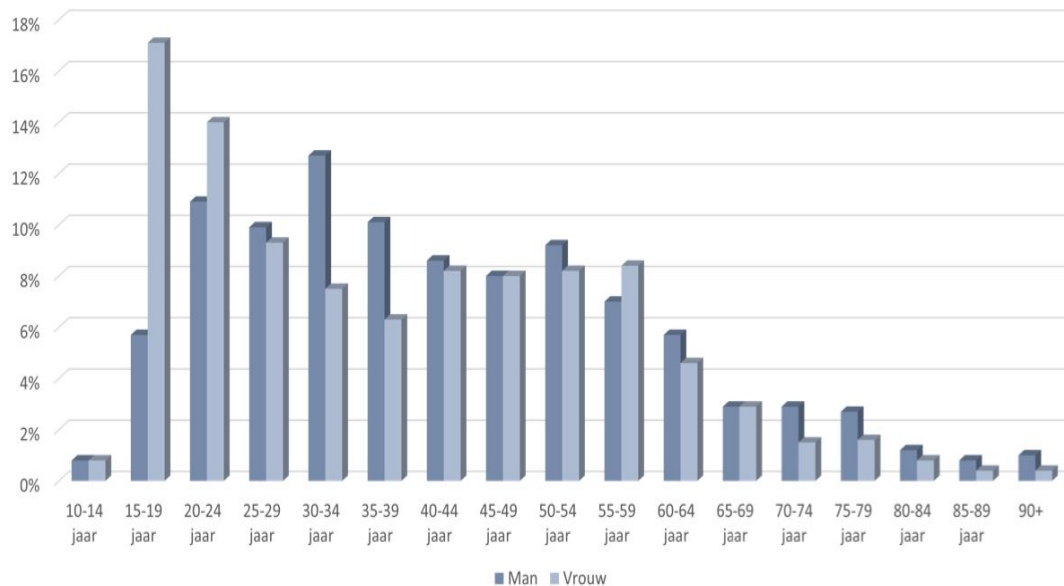
- 1732 zelfdodingen in 2020 - bijna 5 per dag

Vlaanderen

- 913 zelfdodingen in 2021 - 2,5 per dag
- 8449 pogingen (naar schatting) in 2021 - 23 per dag

Leeftijdverdeling van
suïcidepogers volgens geslacht,
Vlaanderen, 2022

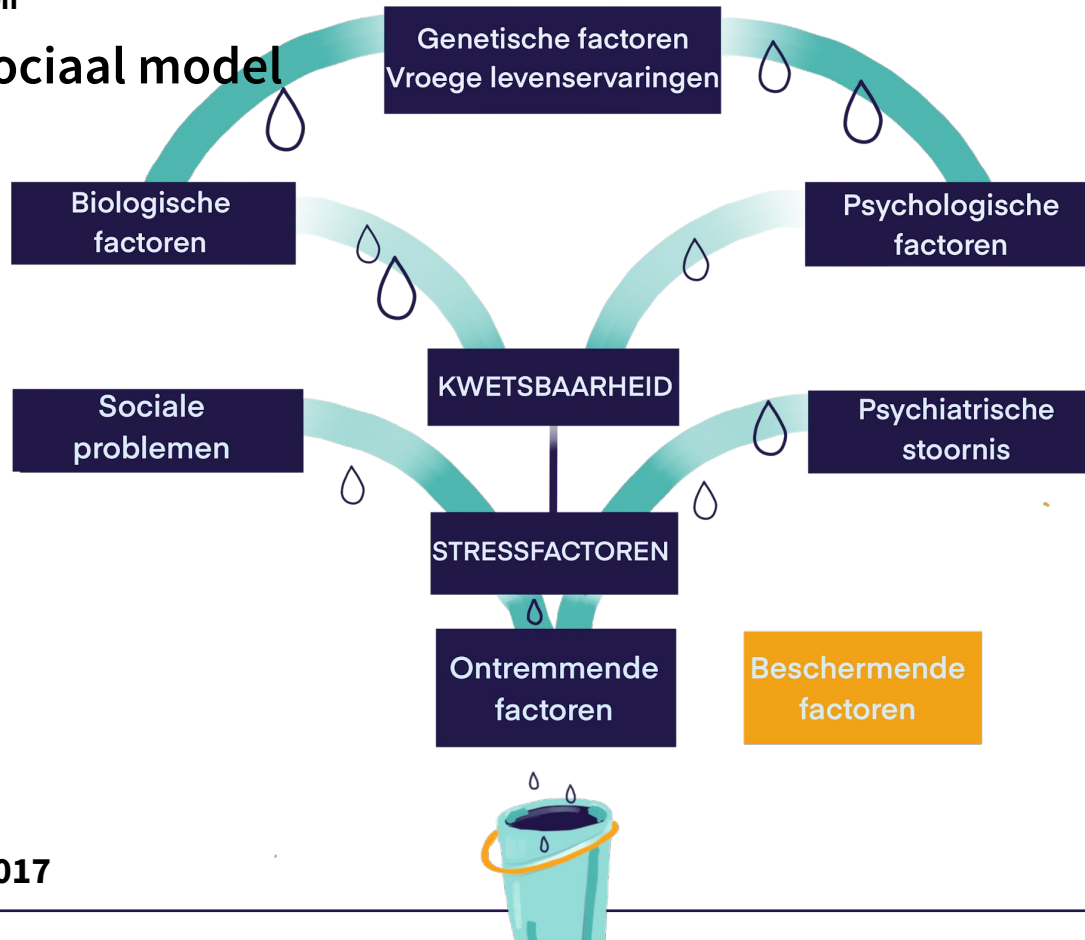
Fig. 4: Leeftijdverdeling van suïcidepogers volgens geslacht 2022

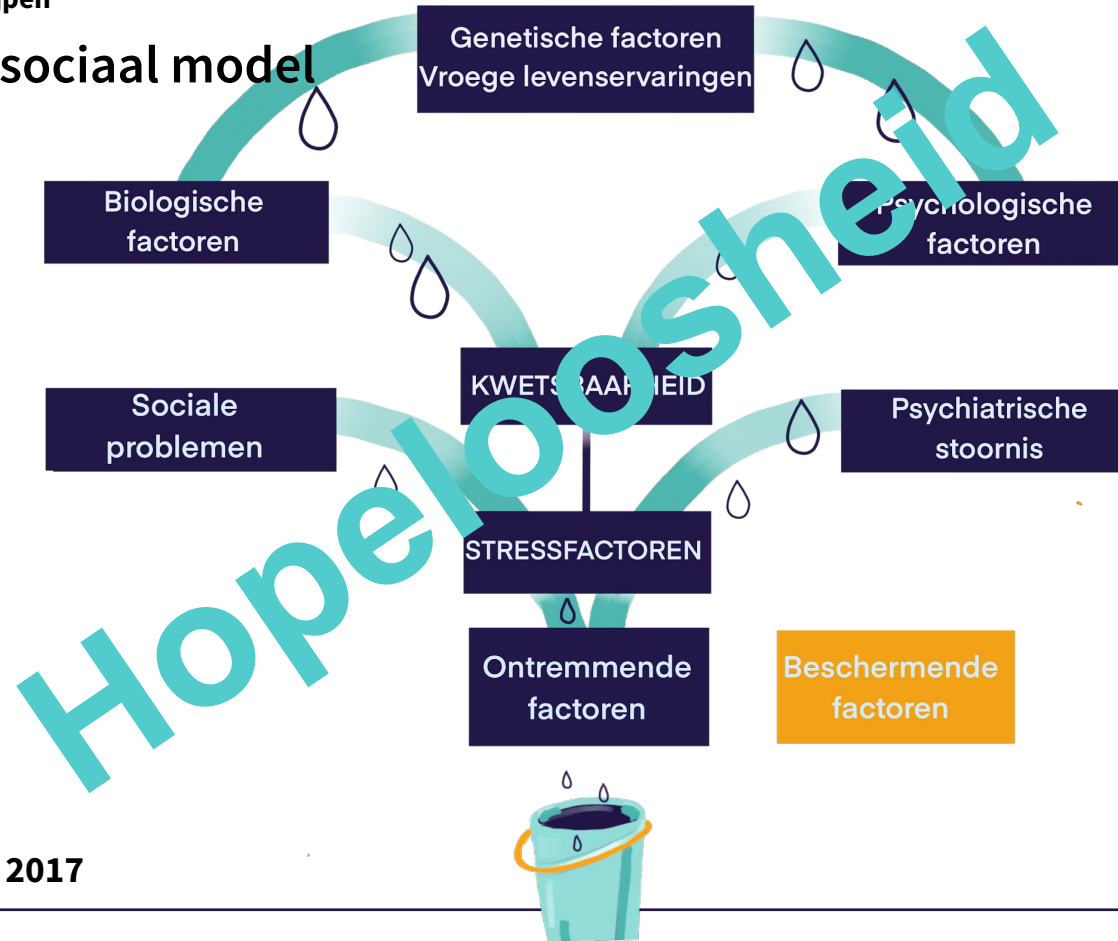
Filmpje biopsychosociaal model

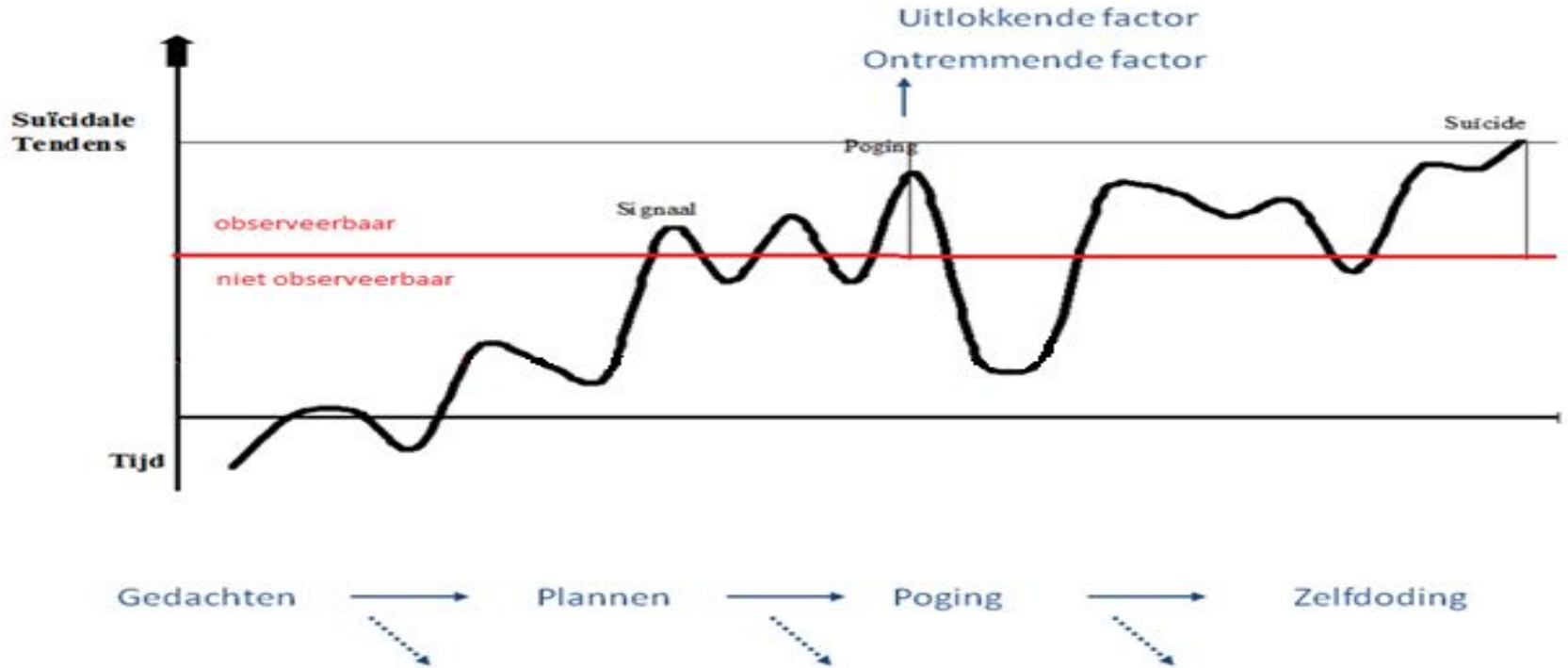
Biopsychosociaal model

Biopsychosociaal model

Suïcidaal proces

(Retterstol, 1993)

Metafoor ijsberg

Suïcidaliteit begrijpen

Tunnelvisie

Tunnelvisie

Daarom ...

- Zien mensen geen andere oplossingen meer
- Zien ze niet meer wat nog wél goed gaat
- Beseffen ze meestal niet wat / wie ze achterlaten
- Geloven ze dat niemand hen kan helpen
- Menen ze dat dit nooit nog over gaat
- ...
- **En toch...**

Suïcidaliteit begrijpen

Ambivalentie

“Wie suïcidaal is kiest niet voor de dood, wel voor een ander leven”

Take Home Message

Er is NOOIT slechts 1 oorzaak
wél
een combinatie - een complexiteit
van verschillende oorzaken
die gedurende langere tijd en vaak tegelijk aanwezig zijn!

Suïcidaliteit herkennen

Stel, je voelt je de laatste tijd niet zo goed in je vel.

Welke signalen geef jij aan je omgeving (vrienden, familie, collega's, ...) waaruit blijkt dat er iets aan de hand is en dat je je slecht in je vel voelt?

4 voor 12

Herken de 4 signalen

verandering in gedrag

Psychische problemen brengen vaak veranderingen in gedrag mee. Wees alert als dit gedrag nieuw is of duidelijk toeneemt.

verandering in emoties

Als het niet goed gaat met iemand dan merk je dat meestal aan emoties. Vaker geknield of boos, veel minder luit, sneller hullen, ...

zich terugtrekken

Mensen die het psychisch zwaar hebben, isoleren zich meer van de buitenwereld en zijn vaker in zichzelf gekeerd.

zeggen dat het niet goed gaat

Niet wat mensen zeggen kan je afsleiden dat ze het moeilijk hebben. Soms is dat duidelijk, soms ontwijkend en vaag.

Signalen

Verbale signalen:

Direct of indirect

vb. *'Zo hoeft het voor mij niet meer'*

'Ik wil rust, ik kan niet meer'

'Ik wou dat ik dood was'

'Ik maak er een eind aan'

'Ik wil zelfmoord plegen'

Misvatting: *'Wie zegt dat hij/zij/hen zelfmoord gaat plegen, doet het niet'*

Non-verbale signalen:

Gelinkt aan depressie:

lusteloosheid, zich isoleren, sombere stemming, slaapstoornissen, huilbuien, zichzelf verwaarlozen, slaapproblemen, concentratieproblemen, woede-uitbarstingen, ...

Andere:

opduikende problemen met belangrijke anderen, afscheid nemen, dingen weggeven, vermeerderd middelengebruik, onverantwoorde risico's nemen, ...

! suïcidepoging !

Signalen

Specifieke signalen

- Neiging om onverantwoorde risico's te nemen, kleine ongelukjes
- Afscheid nemen van belangrijke personen en/of plaatsen
- (Vermeerderd) alcohol- en/of druggebruik
- Weggeven van persoonlijke spullen
- Voorbereidingen treffen voor een poging, bijv. geschikte plaats of middel zoeken
- **Zelfmoordpoging**

Signalen benoemen

- **Herken signalen, wuif ze niet weg, neem ze serieus.**
- **Praat erover met anderen. Merken zij dezelfde signalen? Wat zouden zij doen?**
- **Benoem de signalen die je opmerkt. Vertrek vanuit je bezorgdheid.**

Bijvoorbeeld:

“Ik weet niet goed hoe ik erover moet beginnen...maar ik zie dat je het de laatste tijd echt lastig hebt precies. Hoe is ‘t met u?”

“Ik merk op dat je de laatste tijd wat ‘anders’ bent precies. Hoe gaat het met jou?”

“Ik heb het gevoel dat je de laatste tijd verdrietig bent...klopt dat? Wil je er iets over zeggen?”

“Ik merk dat je je de laatste tijd meer terugtrekt, minder praat, het gaat niet goed hè?”

Sociale media

Sociale media

Wat kan er helpend zijn?

Steunend sociaal netwerk, zoeken van hulp, zich niet alleen voelen, leren praten over problemen, ...

Wat kan het risico verhogen?

Kan triggeren, suïcide aanmoedigen, te normaliserend (bv “suïcide plegen is een acceptabele manier om van mijn problemen af te komen”), te romantiserend, ...

Sociale media

Tips:

Bespreek de 'online identiteit'.
Let op met het algoritme en reset dit.

...

Sociale media en **suïdaliteit** bij jongeren

Likes voor ziek zijn

Getriggerd worden door anderen

Normaliseren van suïdaliteit

Negatief denken over hulpverlening

www.113.nl

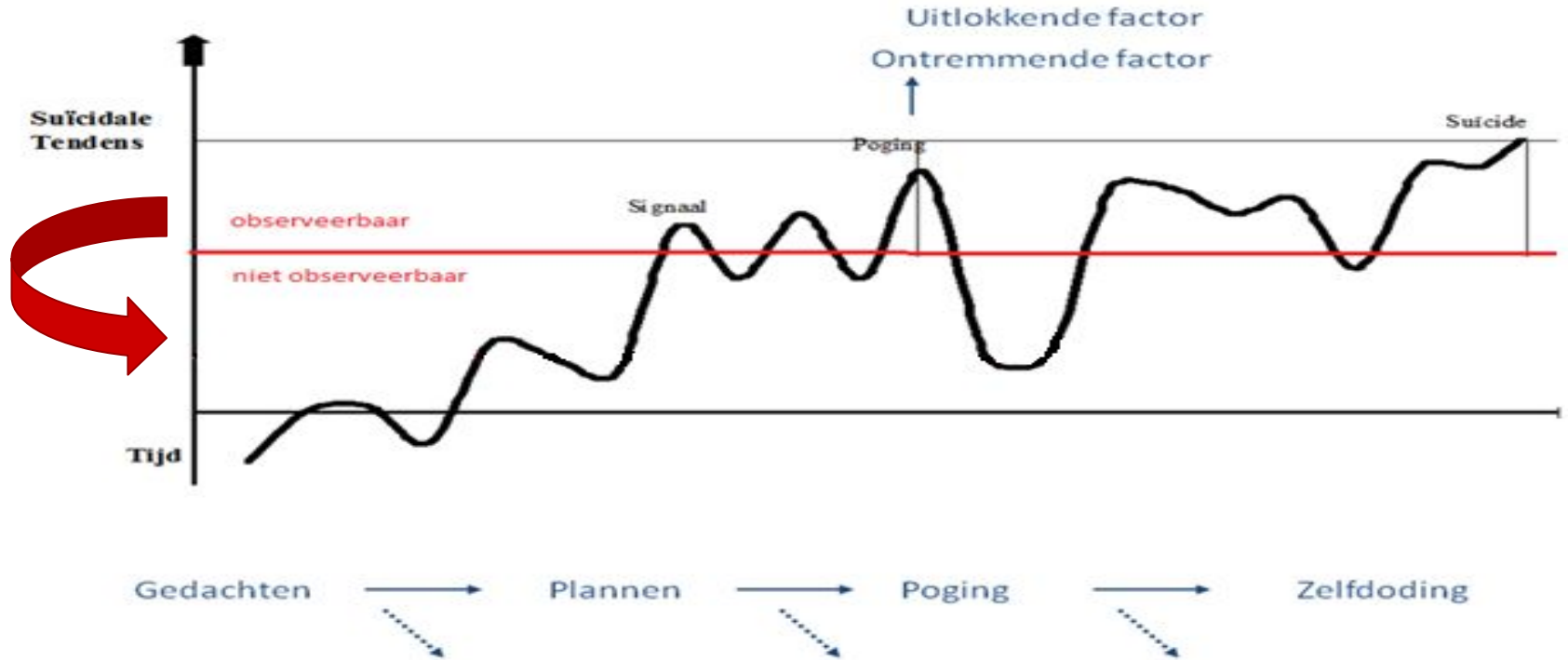
113 zelfmoord preventie

Take Home Message

- 70 à 80% van de mensen die suïcidaal zijn, heeft vooraf signalen uitgezonden
- Signalen kunnen **onduidelijk** of gemaskeerd zijn
- Risico op suïcidaal gedrag **STIJGT** wanneer er **meerdere signalen** gedurende **langere tijd** aanwezig zijn
- Signalen verschillen van **persoon tot persoon** (!verandering) én van **situatie tot situatie**
- Elke plotse **gedragsverandering** kan betekenisvol zijn, zeker tegen een achtergrond van somberheid, hopeloosheid en depressie
- Vooral zelfmoordgedachten, -plannen, -voorbereidingen en eerdere poging(en) zijn uitermate belangrijke signalen

SUÏCIDAAL GEDRAG BLIJFT
ONVOORSPELBAAR

Suïcidaal proces

(Retterstol, 1993)

Suïcidaliteit bespreken

Denkoefening

Wat houdt ons soms
tegen om te vragen
naar
zelfmoordgedachten?

Waarom praten
mensen niet spontaan
over hun
zelfmoordgedachten?

Onze redenen

- “Breng ik hem/haar niet op ideeën?”
- “Stel dat het niet zo is, shockeer ik dan niet?”
- “Geef ik hem/haar door het te bespreken niet de boodschap dat het oké is dat hij/zij het mag doen?”
- “Wat moet ik doen als het antwoord ‘ja’ is?”
- “Ik heb geen tijd om hierover in gesprek te gaan”
- “Misschien maak ik het alleen maar erger”

Eigen waarden en normen, eigen gevoelens spelen een rol!

Redenen suïcidaal persoon

- “Ze gaan denken dat ik gek ben”
- “Ik schaam me voor deze gedachten”
- “Ik kan de ander hier toch niet mee lastig vallen?”
- “Ze zullen meteen anderen op de hoogte brengen”
- “Anderen gaan met niet au sérieux nemen”
- “Ik moet dit zelf kunnen oplossen”
- “Niemand kan mij helpen”

Waarom wel bespreken?

- Acuutheid inschatten
- Gevoel van opluchting
- Doorbreken van isolement
- Ruimte scheppen om beladen thema te bespreken
- Thema is geen taboe
- Persoon kan gedachten over suicide ordenen
- **Contact** / verbinding

De vraag stellen

Gradueel opbouwen

- Benoemen wat je opmerkt + bezorgdheid uiten
- Gradueel opbouwen
  - ‘Ik merk dat het de laatste tijd niet zo goed met je gaat. Heb je soms momenten dat het je allemaal wat teveel wordt?’
  - ‘Denk je soms dat het zo niet meer hoeft voor jou, dat het leven de moeite niet meer waard is of dat je beter dood zou zijn?’
  - ‘Heb je er ooit aan gedacht om uit het leven te stappen?’
  - **‘Denk je dan aan zelfmoord?’**

Hoe concreter, hoe beter!

Suïcidaliteit bespreken

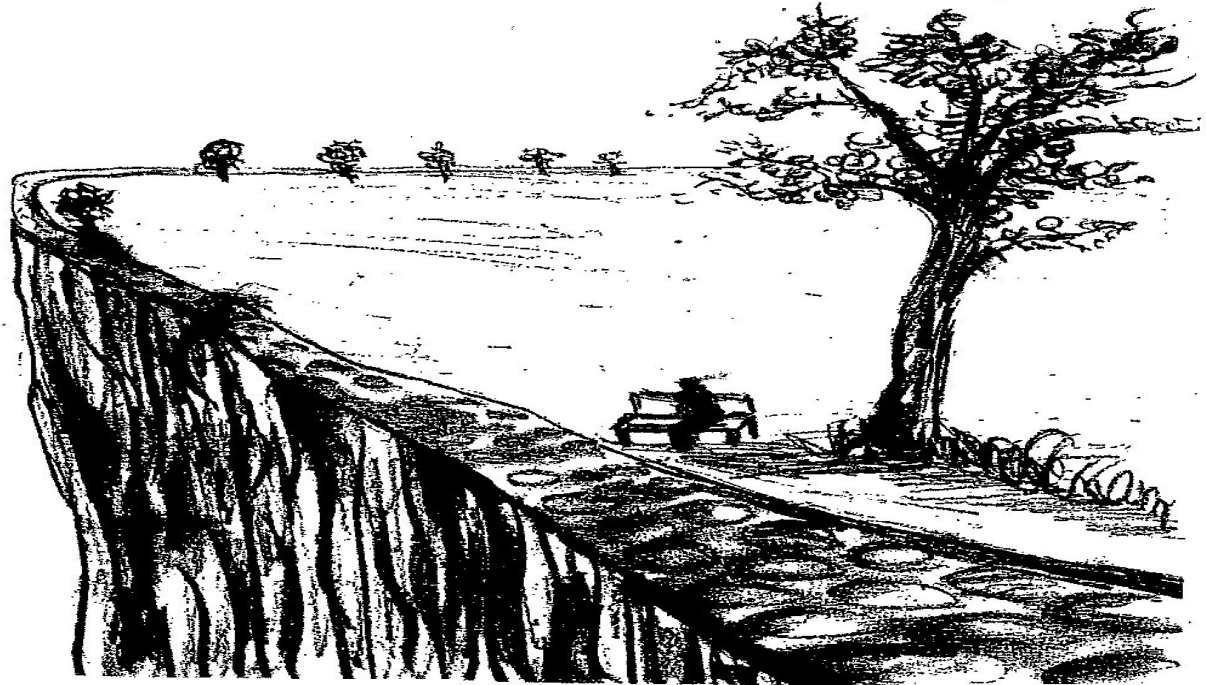
Beeldfragment

Campagne 113: Stel de vraag van je leven

Suïcidaliteit bespreken

Contact maken: basishouding

Suïcidaliteit bespreken

Contact maken: basishouding

Contact maken: basishouding

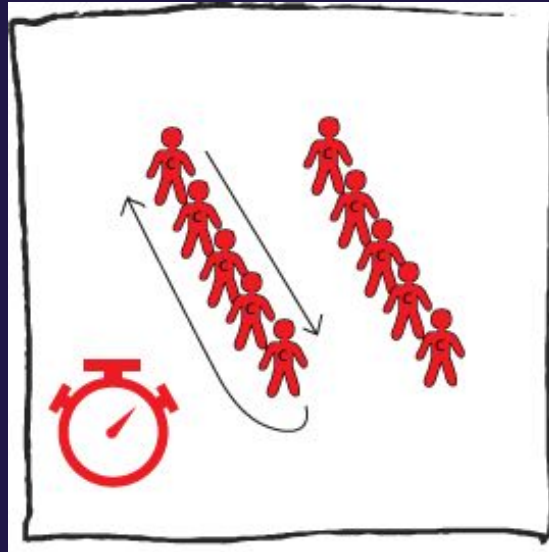
Soms zijn de woorden
"Ik kan de goede woorden
niet vinden" precies de
goede woorden.

OM
DENKEN

Mijke Jansen

Oefening: speeddate

Oefening

Wat is de SLECHTST denkbare manier om te reageren als iemand zegt “Ik denk aan zelfmoord”?

Do's & Don'ts

Do's

- Rustig en open
- Ernstig nemen
- Tijd nemen
- Kader schetsen
- Proberen begrijpen
- Erkenning voor gevoelens
- Inzicht door motieven te bevragen
- Persoon laten ventileren
- Omgeving oproepen vangnet op te bouwen

Don'ts

- Onderschatten
- Veroordelen
- Uitdagen
- Vermijden
- Valse beloften
- Verwijten
- Minimaliseren
- Meteen positieve zaken aanhalen
- Onmiddellijk oplossingen aandragen
- **Absolute geheimhouding beloven**

Do's

Richtvragen

- “Ik weet niet goed wat te zeggen, maar ik ben blij dat je het aan mij vertelt.”
- “Het lijkt heel lastig om zo’n verschrikkelijke gedachten te hebben. Wat zou het voor jou gemakkelijker kunnen maken?”
- “Ik word even stil van wat je me allemaal vertelt. Ik heb niet direct een antwoord of oplossing klaar. Ik wil er wel voor je zijn en samen zoeken naar wat je verder kan helpen.”

Take Home Message

- Basishouding: maak contact, blijf erbij, ...
- Maak het thema bespreekbaar
- Stel de vraag: “Denk je aan zelfmoord.”

Samen hulp zoeken

Samen hulp zoeken

Oefening: wordwall

Doorverwijzen

Hoe doe je dat als jeugdwerker?

- Indien je niet de aangewezen persoon bent, communiceer dit dan duidelijk naar de persoon
- Leg een 'levende' sociale kaart aan; overleg indien nodig met collega's waar de persoon terecht zou kunnen
- Geef de persoon info over wat die kan verwachten
- Zorg dat je nooit in een exclusieve relatie met de persoon terechtkomt, dit belemmert een eventuele latere doorverwijzing

Opgelet: een doorverwijzing kan soms als een afwijzing ervaren worden

Doorverwijzen

Richtvragen doorverwijzing:

- “Je staat er niet alleen voor.”
- “Er zijn mensen die je kunnen helpen samen naar oplossingen te zoeken.”
- “Bij wie voel jij je veilig en kan je hierover praten?”
- “Wat houd je tegen erover te praten met anderen?”
- “Wat kan ik voor je doen?” (versus eigen grenzen!)
- “Wat kan jij zelf doen?”
- “Hoe kan jij goed voor jezelf zorgen?”
- “We moeten iemand op de hoogte stellen, wie vertrouw jij het meest?”

Sociale kaart

Overzicht verschillende diensten:

1. Hulpverlening dicht bij de **school**: CLB, studentenbegeleiding, ...
2. Het **medische** circuit: huisarts, ziekenhuis, ...
3. Het aanbod van **ambulante** hulpverlening: ELP-therapeuten, CAW, CGG, ...
4. Hulpverlening specifiek voor **jongeren**: JAC, VKA, Overkop, TEJO, ...
5. **Telefonische/Online** hulpverlening: tele-onthaal (106), 1813, AWEL jongerentelefoon (102), teleblok, holebifoon, druglijn, aidstelefoon, Farafoon, 1712 (geweld), Lumi, Gendervonk, Think Life, BackUp, ...
6. **Diversen**: o.a. slachtofferhulp
7. **Hulpverlening specifiek rond zelfmoord**
  - CPZ Brussel: info, vorming, crisislijn (1813)
  - Suïcidepreventiewerking Vlaams Brabant: info, vorming, coaching beleid, overleg rond casus/doorverwijzing
  - Zelfhulpgroep volwassenen nabestaanden

Samen hulp zoeken

Waar kan ik terecht?

Voor jezelf en/of voor de suïcidale persoon:

- *Fiches zelfmoordpreventie voor jeugdwerk:*

<https://www.zelfmoord1813.be/publicaties/producten/zelfdoding-het-jeugdwerk-infiches-ter-preventie>

- *Zelfmoord1813*

<https://www.zelfmoord1813.be/ik-ben-bezorgd-om-iemand>

Samen hulp zoeken

Waar kan je nog een kijkje nemen

Algemeen mentaal welzijn

- 'hou vast' app voor eerste hulp bij psychische problemen
- de geluksdriehoek.be
- checkjezelf.be
- www.watwat.be/zoek-hulp

Tools jeugdwerk

- [Jeugdwerk voor allen](#)

#CHECK
CHECK
CHECK
JEZELF

OVER WAT WAT

WAT WAT geeft je **antwoorden** op de vragen waar jij als jongere mee zit, zoals:

- Vanaf welke leeftijd mag ik autorijden?
- Iemand die ik ken is down, hoe kan ik helpen?
- Hoe kan ik goedkoop op reis gaan?
- ...

Hoe rond ik het gesprek af?

Maak afspraken voor na het gesprek

- “Wat ga je doen na dit gesprek?”
- “Waar kan jij nog terecht?”
- Zeggen wat jij gaat doen met de informatie uit het gesprek:
“Zoals we hebben afgesproken, ga ik ... op de hoogte brengen.” “Wat mag ik vertellen?” “Vertel je het graag zelf?”
- “Wie zou jij nog zelf kunnen aanspreken als het terug moeilijk wordt?”
- “Weet dat je terecht kan bij mij op volgende momenten...”

Samen hulp zoeken

Groepsgesprek

Ervaring/uitwisseling

Wat herken je?

Wat doen jullie nu al?

Waar loop je tegen aan?

Hoe dit vertalen naar de praktijk?

Goede praktijken?

Samenwerkingen?

...

Zelfzorg

- Draagkracht en draaglast
- Balans – hersteltijd
- Nabij tot waar ik het kan dragen!
- Energie: gever-neutraal-vreter

Groepsgesprek

Grenzen van het jeugdwerk

- Waar ligt onze grens in het omgaan met suicidaliteit?
- Hoe kan je die grens bewaken?

Vergeet jezelf niet!

Afronding

Vragen?
Afsluitend rondje

Afronding

Vragen?

Afronding

Afsluitend rondje

*Wat is er vooral blijven hangen?
Hoe gaat het met je?*

Afronding

Bedankt!

**Aan het begin van
de workshop...**

**Aan het einde van
de workshop...**

Bedankt voor jullie aandacht!

Indien je vragen hebt of interesse in onze aanbod, kan je contact opnemen met:

Leysa Groenendijk: leysa.groenendijk@passant.be

Nathalie Fonseca Gonzalez: nathalie.fonsecagonzalez@passant.be

Laura Jonville (coördinator): laura.jonville@passant.be

Roept deze vorming persoonlijke vragen bij je op? Neem contact op met:

CGG-SP

Je huisarts of het nummer 1813

<https://cgg.passant.be>

